ANNALES MUSEI HISTORICO-NATURALIS HUNGARICI
Volume 112 Budapest, 2020 pp. 1–18

HU-ISSN 0521-4726 (print) ISSN 2786-1368 (online)
published: 2021. június 8.

1838-ban a krakkói Jagelló Egyetem lepkegyűjteményt vásárolt Frivaldszky Imrétől

Bálint Zsolt[1] & Tomasz Wilhelm Pyrcz[2]

[1] *Magyar Természettudományi Múzeum, Állattár, 1088 Budapest, Baross utca 13., Magyarország*
E-mail: balint.zsolt@nhmus.hu
[2] *Jagiellonian University, Department of Invertebrate Evolution, Institute of Zoology and Biomedical Research, Gronostajowa 9, 30–387 Kraków, Poland*
E-mail: tomasz.pyrcz@uj.edu.pl

Összefoglalás – Frivaldszky Imre (1799–1870) a magyar természettudományos élet meghatározó személyisége volt, 1838-ban a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává választotta. Korának legismertebb botanikusaival és entomológusaival tartott kapcsolatot. Anyagokat cserélt velük vagy adott el, könyveiket megrendelte. Az 1848–1849-es események után külföldi levelezését megsemmisítette, így szerteágazó kapcsolatait életrajzi adatok és néhány szórvány dokumentum alapján csak nagy általánosságban lehet rekonstruálni. Jelen dolgozat a krakkói Jagelló Egyetem állattani gyűjteményeinek 1835-ben megkezdett leltárkönyvében fellelt Frivaldszkyra vonatkozó történeti adatot dokumentálja és dolgozza fel. Az egyetem 1838-ban Frivaldszkytól 3000 krajcár (~50 ezüstforint) összegért 200 lepkepéldányt vásárolt, ami 108 közép-európai szövő- és szenderfajt képviselt. Bemutatjuk a leltárkönyvet és annak Frivaldszkyra vonatkozó bejegyzését. Rövid jegyzeteket fűzünk az egyetem által a vásárláskor kifizetett összeggel kapcsolatosan, illetve dióhéjban tárgyaljuk az érdekesebb fajokat: *Gynaephora selenitica*; *Hyles hippophaes* és *H. nicaea*; *Saturnia spini*; *Stygia australis*. Feltételezzük, hogy a Jagelló Egyetem professzora, Alojzy Rafał Estreicher (1786–1852) állt kapcsolatban Frivaldszkyval. Munkánkat a 150 éve elhunyt Frivaldszky Imre akadémikus emlékének ajánljuk. Egy táblázattal és 14 ábrával.

Kulcsszavak – 1848–1849, Alojzy Estreicher, kiállítás, levelezés, leltárnapló, oktatás

BEVEZETÉS

Frivaldszky Imre kisnemesi családban született a felvidéki Zsolna vármegyében, Frivaldon, az 1799-es esztendőben. Szülőhelyének mai neve Rajec, és Szlovákia zsolnai járásában van. Korának nemesi szokásaitól eltérően nem katonáskodni állt, vagy jogot tanulni ment, hanem orvosdoktornak készült (Bálint & Frivaldszky 2009). A Pesti Királyi Egyetemen tanult, ahol a természettudományok tanítását olyan neves személyiségek alapozták meg, mint

a jezsuita Piller Mátyás (1733–1788) és Mitterpacher Lajos (1734–1814), vagy a neves botanikus Kitaibel Pál (1757–1817). Már az egyetemi évek alatt botanizált és rovarokat gyűjtött. Később Magyarország és a Balkán rovarfaunájának feltárását életcélul tűzte ki, ezért orvosként sosem praktizált. Gyűjteseit külföldön értékesítette, saját referencia-gyűjteményét cserékkel és vásárlásokkal gazdagította. Sikeres kereskedői tevékenysége gyümölcseként jelentős vagyonra tett szert.

A Kárpát-medence minden táját bejárta, a Balkánra több expedíciót szervezett, kettőn ezek közül maga is részt vett. 1838-ban a Magyar Tudós Társaság rendes tagjává választották. 1844-ben az országgyűlés elé terjesztette a Magyar Természettudományi Kutatóintézet megalapításának tervét, amelynek célja a Kárpát-medence és a Balkán élővilágnak és természetföldrajzi viszonyainak feltárása lett volna. Nagyszabású terveit kettétörte a Magyarországon kirobbant forradalom, majd az azt követő polgárháború és szabadságharc. A balkáni utak folytatása lehetetlenné vált, a kutatóintézet megalapítása pedig nem volt időszerű. Nyomtatásra előkészített balkáni monografikus munkái kéziratban maradtak, a Bach-korszakot követő évtizedben megjelentetésük nem volt lehetséges. Viszont a magyarországi fauna monográfiája még halála előtt egy évvel megjelenhetett (Arany 1870), amit Frivaldszky elhalálozásának évében akadémiai nagydíjjal jutalmaztak (Arany 1871).

Frivaldszky Imrét méltóan tartja a magyar természettudomány egyik oszlopának. Csiga- és rovargyűjteményeit, herbáriumait és könyvtárát a Nemzeti Múzeum megvásárolta, és később balkáni expedícióinak teljes dokumentációja, sok más perszonáliával együtt is odakerült. Akadémiai levelezése a Magyar Tudományos Akadémia levéltárában van. A Nemzeti Múzeumban őrzött Frivaldszky Imre perszonáliák és levelek ma a III/11 számú fondban találhatók, a Magyar Természettudományi Múzeum tudománytörténeti tárában. Az előbbiek vizsgálatából kitűnik, hogy Frivaldszky Imre levelezésének nagy része elkallódott vagy megsemmisült, pedig sejthető, hogy kiterjedt levelezést folytatott. Feltehető, hogy a dokumentumokat még a szabadságharc alatt, vagy az azt követő, politikailag bizonytalan időszakban ő maga semmisítette meg (vö. Bálint & Frivaldszky 2009: 29).

Hagyatéka és saját életrajza alapján tudjuk, hogy számos külföldi akadémiai- és szaktársaságnak rendes vagy levelező tagja volt (1. táblázat). Vélhetőleg ezekben az országokban valakikkel, vagy valakivel levelezésben állt, és valamelyik ottani levéltárban rejtőzködnek feldolgozatlan Frivaldszky-levelek. És valóban, angliai és franciaországi archívumokban már felleltünk Frivaldszky dokumentumokat, amelyek nyomát viszont Magyarországon nem találtuk (Bálint 1999,Bálint & Abadjiev 2006, Bálint & Frivaldszky 2009: 31). Annak ellenére, hogy bizonyíthatóan szerteágazó levelezést folytathatott, mindezidáig esetében nem tudtunk lengyel kapcsolatról. Ezért talán nem váratlan, hanem sokkal inkább meglepő volt a krakkói Jagelló Egyetem állattani gyűjteményének régi leltárkönyvét lapozgatva, fellelni egy bizonyos „Dr. Frivaldsky" magyarországi illetőségű személytől vásárolt lepkék listáját, és az ezzel kapcsolatos bejegyzést.

Jelen közlemény célja ennek a dokumentumnak a bemutatása, a következőképpen: (1) a leltárkönyv és a Frivaldszkyval kapcsolatos bejegyzés ismertetése, (2) a bejegyzéssel kapcsolatos tudománytörténeti és lepkefaunisztikai érdekességek tárgyalása és végül (3) ezzel a munkánkkal, ha szerényen is, de tisztelegni kívánunk a 150 éve meghalt magyar tudós emléke előtt.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A krakkói Jagelló Egyetem Természettudományi Oktatási Központjának lepkegyűjteményében fellelhető leltárkönyv Frivaldszky Imrére vonatkozó oldalait beszkenneltük. Az oldalakat kinyomattuk. A fordítási és gyűjteményi munkát a másolatok segítségével végeztük. A lengyel szövegek átírását Tomasz Pyrcz, a latin lepkelista elkészítését és aktualizálását Bálint Zsolt végezte. A Jagelló Egyetem (JE) és a Magyar Természettudományi Múzeum (MTM) lepkegyűjteményeiben fellelhető történeti példányokat korabeli tűk és céduláik alapján azonosítottuk.

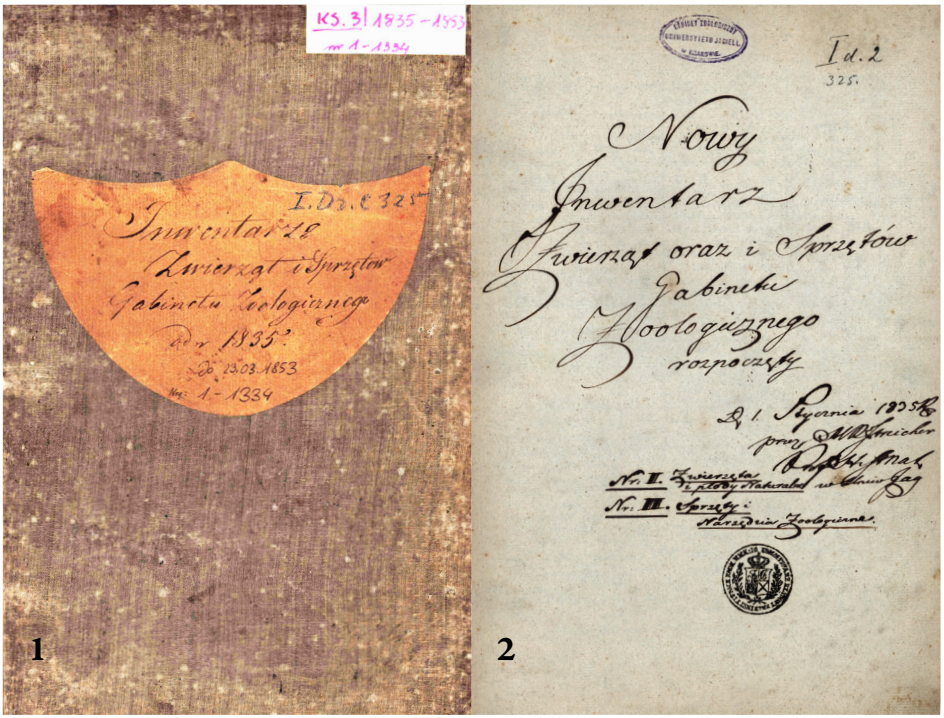
EREDMÉNYEK

A leltárkönyv Frivaldszky Imrére vonatkozó bejegyzése

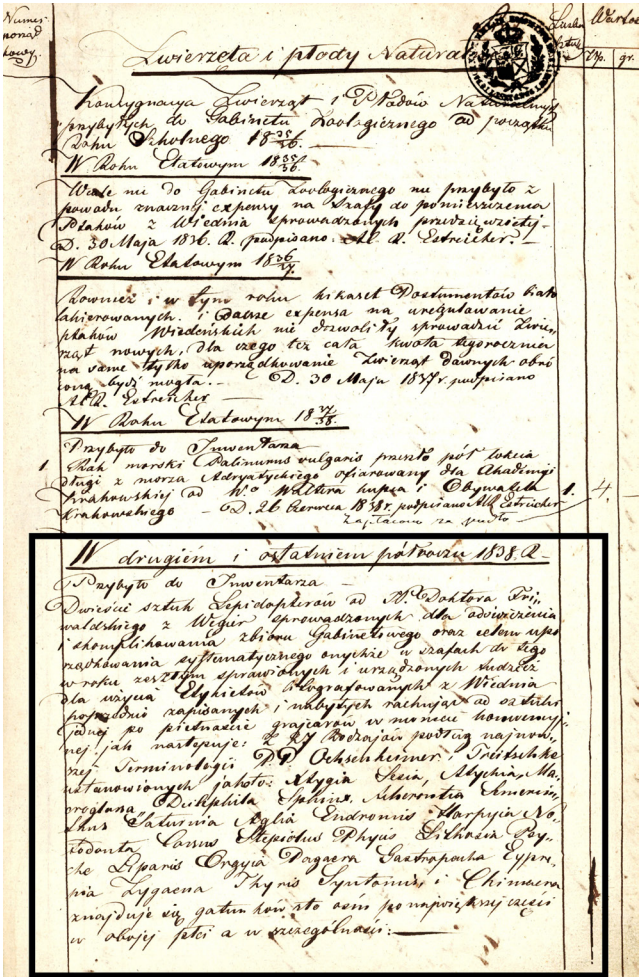
A JE természettudományi gyűjteményeit 1782-ben alapították. A három példányban fennmaradt leltárkönyvben (egy eredeti és két másolat; 1–2. ábra) a szórványos bejegyzések az 1807-es esztendőtől indulnak, majd 1835-től a bejegyzések rendszeresek. Ezek sorát a Frivaldszky Imrétől vásárolt lepkegyűjteményi anyag dokumentálása nyitja meg. A bekezdésnyi jegyzet az anyag eredetét, a kifizetés módját és az anyag jellegét ismerteti, majd két oldalon tételesen felsorolja a megvásárolt fajokat és a példányszámot. A bejegyzés fakszimiléjét az 3–5. ábra szemlélteti. A magyar fordítást az alábbiakban adjuk. A génusz nevek eredeti (hibás, vagy a maitól eltérő) írásképén nem javítottunk:

„*Az 1838-es esztendő második és harmadik negyedévében a leltár gyarapodása – Kétszáz Lepidoptera példány a magyarországi Dr Frivaldsky úrtól vásárolva a múzemi gyűjtemény frissítésére és kiegészítésére, és a tavaly vásárolt szekrényekben rendszertani sorrend szerint elhelyezve, a még Bécsből beszerzett litografikus cédulák felhasználásával, az ár példányonként tizenöt krajcár, konvencionális pénzben fizetve, a következő 27 génuszból, a legújabb doktor Ochsenheimer-Treitschke nevezéktan szerint: Stygia, Sesia, Abychia, Macroglossa, Deilephila, Sphinx, Acherontia, Semerinthus, Saturnia, Aglia, Endromis, Harpyia, Notodonta, Cossus, Hepialus, Phycis, Lithosia, Psyche, Liparis, Orgyia, Pygaera, Gastropacha, Eyprepia, Zygaena, Thyris, Synthomis, Chimaera, összesen száznyolc faj általában és pontosan.*”

A bejegyzést követően a leltárkönyv két oldalon sorolja fel a megvásárolt fajokat, a példányszámot és a példányok ivarát. A listát az alábbiakban adjuk közre a következőképpen: a sorszám után a leltárkönyvben megadott tudományos név olvasható, majd egyenlőségjel után a VARGA *et al.* (2004) alapján aktualizált tudományos név (zárójelben a családbesorolással), majd a kettőspont után maga az anyag mennyisége (és ivara).

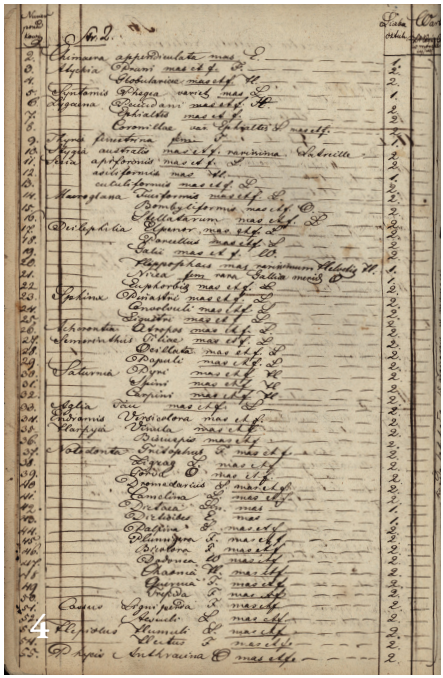

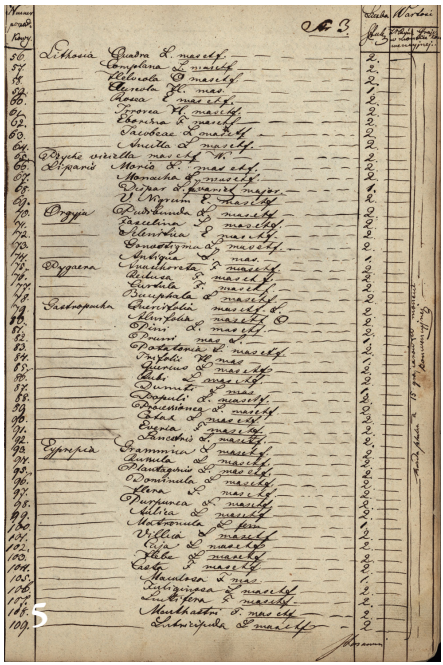
1–2. ábra. A Jagelló Egyetem állattani gyűjteményeinek 1835-ben megkezdett leltárkönyve. **1** = fedőlap, **2** = címlap. Eredeti méret: 23×36 cm. A fedőlap felirata: *Inwentarze Zwierząt i Sprzętów Gabinetu Zoologicznego od r. 1835 do 23.03.1853, nry. 1-1334.* A címlap felirata: "*Nowy Inwentarz Zwierząt oraz Sprzętów Gabinetu Zoologicznego rozpoczęty d. 1 stycznia 1835 przez M. Estreicher, I. Zwierzęta i Płody Naturalne na Uniw. Jag., II. Sprzęty i Narzędzia Zoologiczne*". (képek: Tomasz Pyrcz, JE)

3

3–5. ábra. A leltárkönyv kezdő oldalai. **3** = 1. oldal, **4** = 2. oldal, **5** = 3. oldal.. A Frivaldszky-féle lepkegyűjteményre vonatkozó bejegyzés első bekezdése (keretben), és ennek átírása (a magyar fordítást és a fajlistát lásd a főszövegben): *„W drugiem i ostatniem półroczu 1838 r. Przybyło do inwentarza – Dwieście sztuk Lepidopterów od IP Doktora Friwalszkiego z Węgier sprowadzonych dla odświeżenia i skompletowania zbioru Gabinetowego oraz celem uporządkowania systematycznego onychże w szafach do tego w roku zeszłym sprawionych i urządzonych tudzież dla użycia etykietów litografowanych z Wiednia poprzednio zapisanych i nabytych, rachując od sztuki jednej po piętnaście grajcarów w monecie konwencyjnej jak następuje. Z 27 rodzajów podług najnowszej terminologii przez DR Ochsencheimer i Treitschke ustanowionych jako to* Stygia, Sesia, Abychia, Macroglossa, Deiliphila, Sphinx, Acherontia, Semerinthus, Saturnia, Aglia, Endromis, Harpyia, Notodonta, Cossus, Stepidus, Phycis, Lithosia, Psyche, Liparis, Orgyia, Dygacera, Gastropacha, Eyprepia, Zygaena, Thyris, Synthomis i Chimaera *znajduje się gatunków sto osiem po największej części w obydwu a w szczególności:”*. (képek: Tomasz Pyrcz, JE)

No. 2. *Chimaera appendiculata* E. = *Brachodes appendiculata* (Esper, 1783) (Brachodidae): 1 (♂);
No. 3. *Atychia pruni* F. = *Rhagades pruni* ([Schiffermüller], 1775) (Zygaenidae): 2 (♂, ♀);
No. 4. *Atychia globulariae* H. = *Jordanita globulariae* (Hübner, 1793) (Zygaenidae): 2 (♂, ♀);
No. 5. *Syntomis phegea varietas* L. = *Amata phegea* (Linnaeus, 1758) (Ctenuchidae): 1 (♂);
No. 6. *Zygaena peucedani* H. = *Zygaena ephialtes peucedani* (Esper, 1780) (Zygaenidae): 2 (♂, ♀);
No. 7. *Zygaena ephialtes* = *Zygaena ephialtes* (Linnaeus, 1767) (Zygaenidae): 2 (♂, ♀);
No. 8. *Zygaena coronillae var. Ephialtes* L. = *Zygaena ephialtes coronillae* ([Schiffermüller], 1775) (Zygaenidae): 2 (♂, ♀);
No. 9. *Thyris fenestrina* F. = *Thyris fenestrella* (Scopoli, 1763) (Thyrididae): 1 (♀);
No. 10. *Stygia australis* Latreille = *Stygia australis* Latreille, 1803 (Cossidae): 2 (♂, ♀);
No. 11. *Sesia apiformis* L. = *Sesia apiformis* (Clerck, 1759) (Sesiidae): 2 (♂, ♀);
No. 12. *Sesia asiliformis* H. = *Paranthrene tabaniformis* (Rottemburg, 1775) (Sesiidae): 1 (♂);
No. 13. *Sesia cuculiformis* L. = *Synantheodon culiciformis* (Linnaeus, 1758) (Sesiidae): 2 (♂, ♀);
No. 14. *Macroglossa fuciformis* L. = *Hemaris fuciformis* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 15. *Macroglossa bombyciformis* O. = *Hemaris tityus* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 16. *Macroglossa stellatarum* L. = *Macroglossum stellatarum* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 17. *Deilephila elpenor* L. = *Deilephila elpenor* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 18. *Deilephila porcellus* L. = *Deilephila porcellus* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 19. *Deilephila galii* W. = *Hyles gallii* (Rottemburg, 1775) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 20. *Deilephila hippophaes* H. = *Hyles hippophaes* (Esper, 1789) (Sphingidae): 1 (♂);
No. 21. *Deilephila nicea* O. = *Hyles nicaea* (de Prunner, 1798) (Sphingidae): 1 (♀);

No. 22. *Deilephila euphorbiae* L. = *Hyles euphorbiae* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 23. *Sphinx pinastri* L. = *Sphinx pinastri* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 24. *Sphinx convolvuli* L. = *Agrius convolvuli* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 25. *Sphinx ligustri* L. = *Sphinx ligustri* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 26. *Acherontia atropos* L. = *Acherontia atropos* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 27. *Semerinthus tiliae* L. = *Mimas tiliae* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 28. *Semerinthus ocellata* L. = *Smerinthus ocellatus* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 29. *Semerinthus populi* L. = *Laothoe populi* (Linnaeus, 1758) (Sphingidae): 2 (♂, ♀);
No. 30. *Saturnia pyri* H. = *Saturnia pyri* ([Schiffermüller], 1775) (Saturniidae): 2 (♂, ♀);
No. 31. *Saturnia spini* H. = *Saturnia spini* ([Schiffermüller], 1775) (Saturniidae): 2 (♂, ♀);
No. 32. *Saturnia carpini* H. = *Saturnia pavonia* (Linnaeus, 1758) (Saturniidae): 2 (♂, ♀);
No. 33. *Aglia tau* L. = *Aglia tau* (Linnaeus, 1758) (Saturniidae): 2 (♂, ♀);
No. 34. *Endromis versicolora* = *Endromis versicolora* (Linnaeus, 1758) (Endromidae): 2 (♂, ♀);
No. 35. *Harpyia vinula* = *Cerura vinula* (Linnaeus, 1758) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 36. *Cerura bicuspis* = *Furcula bicuspis* (Borkhausen, 1790) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 37. *Notodonta tritophus* F. = *Notodonta tritophus* ([Schiffermüller], 1775) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 38. *Notodonta ziczac* L. = *Notodonta ziczac* (Linnaeus, 1758) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 39. *Notodonta torva* O. = *Notodonta torva* (Hübner, 1800) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 40. *Notodonta dromedarius* L. = *Notodonta dromedarius* (Linnaeus, 1758) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 41. *Notodonta camelina* L. = *Ptilodon capucina* (Linnaeus, 1758) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 42. *Notodonta dictaea* Lin. = *Pheosia tremula* (Clerck, 1759) (Notodontidae): 1 (♂);
No. 43. *Notodonta dictaeoides* E. = *Pheosia gnoma* (Fabricius, 1777) (Notodontidae): 1 (♂);
No. 44. *Notodonta palpina* L. = *Pterostoma palpina* (Clerck, 1759) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 45. *Notodonta plumigera* F. = *Ptilophora plumigera* ([Schiffermüller], 1775) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 46. *Notodonta bicoloria* F. = *Leucodonta bicoloria* ([Schiffermüller], 1775) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 47. *Notodonta dodonaea* W. = *Drymonia dodonaea* ([Schiffermüller], 1775) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 48. *Notodonta chaonia* H. = *Drymonia ruficornis* (Hufnagel, 1767) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 49. *Notodonta querna* F. = *Drymonia querna* ([Schiffermüller], 1775) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 50. *Notodonta trepida* F. = *Peridea anceps* (Goeze, 1781) (Notodontidae): 2 (♂, ♀);
No. 51. *Cossus ligniperda* F. = *Cossus cossus* (Linnaeus, 1758) (Cossidae): 2 (♂, ♀);
No. 52. *Cossus aesculi* L. = *Zeuzera pyrina* (Linnaeus, 1761) (Cossidae): 2 (♂, ♀);
No. 53. *Hepialus humuli* L. = *Hepialus humuli* (Linnaeus, 1758) (Hepialidae): 2 (♂, ♀);
No. 54. *Hepialus hectus* F. = *Phymatopus hecta* (Linnaeus, 1758) (Hepialidae): 2 (♂, ♀);
No. 55. *Phycis anthracina* O. = *Euplocamus anthracinalis* (Scopli, 1763) (Tineidae): 2 (♂, ♀);
No. 56. *Lithosia quadra* L. = *Lithosia quadra* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 57. *Lithosia complana* L. = *Eilema complana* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 58. *Lithosia helveola* O. = *Eilema depressa* (Esper, 1787) (Erebidae): 2 (♂, ♀);

No. 59. *Lithosia aureola* H. = *Eilema sororcula* (Hufnagel, 1767) (Erebidae): 1 (♂);
No. 60. *Lithosia rosea* E. = *Miltochrista miniata* (Forster, 1771) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 61. *Lithosia irrorea* H. = *Setina irrorella* (Clerck, 1759) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 62. *Lithosia eborina* F. = *Cybosia mesomella* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 63. *Lithosia jacobaeae* L. = *Tyria jacobaeae* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 64. *Lithosia ancilla* L. = *Dysauxes ancilla* (Linnaeus, 1758) (Ctenuchidae): 2 (♂, ♀);
No. 65. *Psyche viciella* W. = *Megalophanes viciella* ([Schiffermüller], 1775) (Psychidae): 2 (♂, ♀);
No. 66. *Liparis morio* L. = *Penthophera morio* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 67. *Liparis monacha* L. = *Lymanthria monacha* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 68. *Liparis dispar L. varietas major* = *Lymantria dispar* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 1 (♀);
No. 69. *Liparis v. nigrum* E. = *Arctornis l-nigrum* (Müller, 1764) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 70. *Orgyia pudibunda* L. = *Calliteara pudibunda* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 71. *Orgyia fascelina* L. = *Gynaephora fascelina* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 72. *Orgyia selenitica* E. = *Gynaephora selenitica* (Esper, 1789) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 73. *Orgyia gonostigma* L. = *Orgyia antiqua* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 74. *Orgyia antiqua* L. = *Orgyia recens* (Hübner, 1819) (Erebidae): 1 (♂);
No. 75. *Pygaera anachoreta* F. = *Clostera anachoreta* ([Schiffermüller], 1775) (Notodontinae): 2 (♂, ♀);
No. 76. *Pygaera reclusa* F. = *Clostera pigra* (Linnaeus, 1758) (Notodontinae): 2 (♂, ♀);
No. 77. *Pygaera curtula* F. = *Clostera curtula* (Linnaeus, 1758) (Notodontinae): 2 (♂, ♀);
No. 78. *Pygaera bucephala* L. = *Phalera bucephala* (Linnaeus, 1758) (Notodontinae): 2 (♂, ♀);
No. 79. *Gastropacha quercifolia* L. = *Gastropacha quercifolia* (Linnaeus, 1758) (Lasiocampidae): 2 (♂, ♀);
No. 80. *Gastropacha alnifolia* O. = *Gastropacha quercifolia* (Linnaeus, 1758) (Lasiocampidae): 2 (♂, ♀);
No. 81. *Gastropacha pini* L. = *Dendrolimus pini* (Linnaeus, 1758) (Lasiocampidae): 2 (♂, ♀);
No. 82. *Gastropacha pruni* = *Odonestis pruni* (Linnaeus, 1758) (Lasiocampidae): 1 (♂);
No. 83. *Gastropacha potatoria* L. = *Euthrix potatoria* (Linnaeus, 1758) (Lasiocampidae): 2 (♂, ♀);
No. 84. *Gastropacha trifolii* H. = *Lasiocampa trifolii* ([Schiffermüller], 1775) (Lasiocampidae): 1 (♂);
No. 85. *Gastropacha quercus* L. = *Lasiocampa quercus* (Linnaeus, 1758) (Lasiocampidae): 2 (♂, ♀);
No. 86. *Gastropacha rubi* L. = *Macrothylacia rubi* (Linnaeus, 1758) (Lasiocampidae): 2 (♂, ♀);
No. 87. *Gastropacha dumeti* L. = *Lemonia dumi* (Linnaeus, 1758) (Lemoniidae): 1 (♂);
No. 88. *Gastropacha populi* L. = *Poecilocampa populi* (Linnaeus, 1758) (Lasiocampidae): 2 (♂, ♀);
No. 89. *Gastropacha processionea* L. = *Thaumetopoea processionea* (Linnaeus, 1758) (Notodontinae): 2 (♂, ♀);
No. 90. *Gastropacha catax* L. = *Eriogaster rimicola* ([Schiffermüller], 1775) (Lasiocampidae): 2 (♂, ♀);
No. 91. *Gastropacha everia* F. = *Eriogaster catax* (Linnaeus, 1758) (Lasiocampidae): 2 (♂, ♀);
No. 92. *Gastropacha lanestris* L. = *Eriogaster lanestris* (Linnaeus, 1758) (Lasiocampidae): 2 (♂, ♀);
No. 93. *Euprepia grammica* L. = *Spiris striata* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 94. *Euprepia russula* L. = *Diacrisia sannio* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 95. *Euprepia plantaginis* L. = *Parasemia plantaginis* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);

No. 96. *Eyprepia dominula* L. = *Callimorpha dominula* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 97. *Eyprepia hera* L. = *Euplagia quadripunctaria* (Poda, 1761) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 98. *Eyprepia purpurea* L. = *Rhyparia purpurata* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 99. *Eyprepia aulica* L. = *Hyphoraia aulica* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 100. *Eyprepia matronula* L. = *Pericallia matronula* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 1 (♀);
No. 101. *Eyprepia villica* L. = *Arctia villica* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 102. *Eyprepia caja* L. = *Arctia caja* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 103. *Eyprepia hebe* L. = *Arctia festiva* (Hufnagel, 1766) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 104. *Eyprepia casta* F. = *Watsonarctia deserta* (Bartel, 1902) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 105. *Eyprepia maculosa* F. = *Chelis maculosa* (Gerning, 1780) (Erebidae): 1 (♂);
No. 106. *Eyprepia fuliginosa* L. = *Phragmatobia fuliginosa* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 107. *Eyprepia luctifera* F. = *Epatolmis caesarea* (Goeze, 1781) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 108. *Eyprepia menthastri* F. = *Spilosoma lubricipeda* (Linnaeus, 1758) (Erebidae): 2 (♂, ♀);
No. 109. *Eyprepia lubricipeda* L. = *Spilarctia lutea* (Hufnagel, 1767) (Erebidae): 2 (♂, ♀).

TÁRGYALÁS

A gyűjteményért kifizetett összeg

A megállapodás szerint az egyetemnek 3000 krajcárt kellett fizetnie hagyományos pénzben. Ez az összeg 55 ezüstforint értékű volt, ami akkoriban jelentős jövedelemnek számított. Például Magyarországon egy kisvárosi borkereskedés éves adója 60 forint volt, a katolikus plébánosok és a protestáns prédikátorok 300–400 forint állami juttatást, a tanítók pedig 160 forint fizetést kaptak évente (Fényes 1842). Nem kell hát csodálkozni, hogy Frivaldszky Imre, bár elszegényedett felvidéki kisnemesi családból származott és pesti polgárlányt vett feleségül, később nagyobb birtokokat vásárolhatott a budai Svábhegyen, a nagykunsági Pusztapón (= Kétpó, Jász-Nagykun-Szolnok megye), és végül a mátraalji Jobbágyi község nagy tiszteletben levő földbirtokosaként halt meg.

Érdemes azon is elgondolkodni, hogy az egyetem vezetése már abban az időben milyen fontosnak tartotta a biodiverzitás bemutatását. Ezért jelentős összeget fektetett be a meglévő gyűjtemény megfelelő bemutatására és kiegészítésére. A jegyzőkönyv szerint a gyűjteményvásárlás előtt még szekrényeket vásároltak, és a legújabb rendszertant tükröző, előre nyomtatott cédulákat rendeltek Bécsből. Úgy gondolták, hogy a lepkegyűjtemény megvásárlása nem felesleges befektetés. A kiállítás egyrészt rövidtávon örömmel szolgálta a látogatókat, másrészt hosszútávon megalapozta az egyetemi hallgatók természettudományos ismereteit.

Jegyzet a gyűjteményről

A leltár 27 génusz 108 faját sorolja fel, amelyek mindegyikéből az egyetem általában két példányt vásárolt (összesen: 200). Az anyag a „Bombyces" és a „Sphinges", két hagyományos magasabb taxonómiai lepkekategóriát képviseli. Mind a kettő több, egymástól távoli rokon lepkecsaládot foglal magába, ezért ma már nem használt rendszertani kategóriák. A fajok a jellegzetes közép-európai faunát reprezentálják.

A fajok kiválogatása, megrendelése és leltározása feltételezhetően Frivaldszky gyűjteményének nyomtatásban megjelent katalógusa alapján történhetett (Frivaldszky 1834). Ezt alátámasztja a katalógus és a leltárkönyvi bejegyzés megegyező nevezéktana, amelyek nemcsak a névhasználatban, hanem a nevek (olykor helytelen) betűzésében is azonosak: például „Bombyces" helyett „Bombices", *Euprepia* helyett „Eyprepia", vagy *Smerinthus* helyett „Semerinthus".

A megvásárolt gyűjtemény fajspektrumából kikövetkeztetető, hogy az egyetem szándéka volt bemutatni a biodiverzitást olyan fajok segítségével, amelyekkel a hallgatók maguk is találkozhatnak Közép-Európában. Ezen túl pedig a néhány látványos, nyugat-európai faj kitekintést ad a monarchián túli területekre (Galícia tartomány székhelye volt Krakkó), az egyetemet és a kiállítást látogatóknak szélesebb látókört kínálva.

A lepkeszárnyak fizikai színei nano-szerkezetűek, a kémiai színek pigment alapúak. Fény hatására a kitin kissé deformálódik, és a pigmentek lebomlanak. Mivel a gyűjteményt a kor gyakorlata szerint kiállították, ezért a példányok színüket vesztették, elhalványultak, és esztétikai szempontból leromlottak. Emiatt a kiállításban megfakult lepkéket időszakonként újakkal cserélték, és a régi példányokat kiselejtezték. Csak a ritka fajokat őrizték meg a gyűjteményben. Ezért az eredeti Frivaldszky-példányok közül már csak nagyon kevés lelhető fel. Ezeket jellegzetes ezüst rovartűikről lehet beazonosítani (6–14. ábra).

Jegyzet az érdekesebb fajokról

A megvásárolt fajok többsége megtalálható a Kárpát-medencében. Mivel a leltárkönyv a példányoknál csak kivételes esetekben jelezte a származási helyet, feltételezhető, hogy a katalógusban (Frivaldszky 1834) megjelölt területről, vagy pedig Magyarországról származtak. Kivételt csak a következő, egyben érdekesebb fajok képviselnek:

„Stygia australis" (6. ábra): A leltárkönyv szerint: „rarissima" (= ritkaság). A Kárpát-medencében nem fordul elő. Bár nincs lelőhely megadva, Frivaldszky csere vagy vásárlás útján juthatott ehhez a ritkasághoz. Nem zárható ki, de nem is bizonyítható, hogy ezeket a faj és a génusz felfedezőjével, Pierre André *Latreille* (1762–1833) entomológussal cserélte vagy tőle vásárolta. Katalógusában (Frivaldszky 1834) példányainak eredete: „Gall" (= Gallia). Az egyetemi

gyűjteményben nem maradt fenn egyértelműen Frivaldszkyhoz köthető példány. Az MTM gyűjteményében is csak egy példányt sikerült fellelni. Ennek céduláin az olvasható adatok megegyeznek a „Lepidoptera europaea" kéziratos katalógussal, ami az 1864-ben megvásárolt Frivaldszky-gyűjtemény európai lepkepéldányait sorolja fel. Ebben a „495"-ös szám alatt olvasható, a következő bejegyzés: „Stygia Latr. / Australis La. / Monsp. / 3." Ezek szerint gyűjteményében 1864-ben három Montpellierből (= Montepessulano = Monsp) származó példány volt.

6. ábra. A Frivaldszky-gyűjteményből fennmaradt *Stygia australis* Latreille, 1803 hím példány és cédulái, MTM. (kép: Katona Gergely, MTM)

„Deilephila Hippophaes" (7. ábra): A leltárkönyv szerint: „rarissima Helvetiae" (= svájci ritkaság). A Kárpát-medencében nem fordul elő. Frivaldszky csere vagy vásárlás útján juthatott ehhez a ritkasághoz. Katalógusában (Frivaldszky 1834) a példányainak eredete: „Helv." (= Helvetia). Széles elterjedésű faj, Mongóliától kezdve, át az ázsiai sztyepvidéken egészen az Alpokig megtalálható. Legújabban kimutatták a Duna alsó szakaszáról is (Székely & Szabó 1995), felbukkanása hazánkban is várható. Az egyetemi gyűjteményben nem maradt fenn egyértelműen Frivaldszkyhoz köthető példány. Az MTM gyűjteményében öt Frivaldszkytól származó példányt sikerült fellelni. Ezek céduláin az olvasható adatok megegyeznek a „Lepidoptera europaea" kéziratos katalógussal. A „575"-ös szám alatt a következő bejegyzés áll: „ " [Ochsenheimer O.] / Hippophaes Esp / Helv. / 6." Ezek szerint gyűjteményében 1864-ben hat Svájcból származó példány volt.

7. ábra. A Frivaldszky-gyűjteményből fennmaradt egyik *Hyles hippophaes* (Esper, 1789) példány és cédulái, MTM. (kép: Katona Gergely, MTM)

„Deilephila Nicea" (8. ábra): A leltárkönyv szerint: „rara Galliae merid." (= ritka Gallia déli részén). A Kárpát-medencében nem fordul elő. Frivaldszky csere vagy vásárlás útján jutott ehhez a ritkasághoz. Katalógusában (Frivaldszky 1834) a példányainak eredete: „Gall." (= Gallia). A JE lepkegyűjteményében nem maradt fenn egyértelműen Frivaldszkyhoz köthető példány. Az MTM gyűjteményében három Frivaldszkytól származó példányt sikerült fellelni. Ezek céduláin az olvasható adatok megegyeznek a „Lepidoptera europaea" kéziratos katalógussal. A „574"-ös szám alatt a következő bejegyzés áll: „ " [Ochsenheimer O.] / Nicaea Och / Germ . / 4." A faj a Földközi-tenger

8. ábra. A Frivaldszky-gyűjteményből fennmaradt egyik *Hyles nicaea* (de Prunner, 1798) példány és cédulái, MTM. (kép: Katona Gergely, MTM)

medencéjében elterjedt. A Kárpát-medencéhez legközelebb délnyugat Bulgáriában mutatták ki (De Freina & Witt 1987), de a Frivaldszky-expedíciók során nem került elő. A faj nem fordul elő Németországban, valószínűleg Frivaldszky ott nevelt példányokat kapott.

„Saturnia Spini" (9–12. ábra): A Frivaldszky (1834) nyomtatásban megjelent katalógusban a példányok eredete „Hung." (= Hungaria). A JE lepkegyűjteményében két Frivaldszkyhoz köthető példány maradt fenn (9–10. ábra). Az MTM gyűjteményében is két Frivaldszkytól származó példányt sikerült fellelni (11–12. ábra). Ezek céduláin szereplő adatok megegyeznek a „Lepidoptera europaea" kéziratos katalógusban olvasottakkal. A „831"-es szám alatt a következő bejegyzés áll: „[Saturnia Sch.] / Spini Bork. / H / 5". A fajról Frivaldszky (1865) faunaművében a következőket írja: „*Saturnia Spini Sys. W. V. (kökényi Látony). Ezen faj hazánk több vidékén nagyban tenyészik; tenyészési köre délkeleti irányban terjed a nyugatéjszaki tartományokban hiányzik. Hernyóit, melyek közönségesen a Kökény, csak ritka esetben a Benge és a Csipkerózsa leveleit fogyasztják, Gömör megyében a fűzbokrokon nagyobb mennyiségben találtam.*" A fajt utoljára az 1960-as évek végén észlelték Magyarországon (Bálint & Katona, *in. prep.*). Azóta kipusztult, legközelebbi lelőhelyei Dél-Szerbiában vannak (De Freina & Witt 1987).

9–10. ábra. A Frivaldszky-gyűjteményből származó *Saturnia spini* ([Schiffermüller], 1775) példányok. **9** = hím (JE), **10** = nőstény (JE). (képek: Tomasz Pyrcz, JE)

11–12. ábra. A Frivaldszky-gyűjteményből származó *Saturnia spini* ([Schiffermüller], 1775) példányok. **11** = hím és cédulái (MTM), **12** = nőstény és cédulái (MTM). (képek: Katona Gergely, MTM)

„Orgyia Selenitica" (13–14. ábra): Frivaldszky (1834) katalógusában a példányok eredete „Germ." (= Germania). Valószínűleg a JE által vásárolt példányok is innen származhattak. Az egyetemi gyűjteményben nem maradt fenn egyértelműen Frivaldszkyhoz köthető példány. Az MTM gyűjteményében két hím és két nőstény példány lelhető fel, amelyek Frivaldszkytól származnak. Ezek céduláin szereplő adatok megegyeznek a „Lepidoptera europaea" kéziratos katalógusban olvasottakkal. A „775"-es szám alatt a következő bejegyzés áll: „ " [Orgyia O.] / Selenitica Esp. / Germ / 5". A fajjal kapcsolatban Abafi-Aigner (1907) azt írja, hogy „hazánkban májustól júliusig főleg a felvidéken találták néhány helyen". Azóta senki se jelezte faunaterületünkről.

13–14. ábra. A Frivaldszky-gyűjteményből fennmaradt *Gynaephora selenitica* (Esper, 1789) példányok és céduláik, MTM. **13** = hím, **14** = nőstény. (képek: Katona Gergely, MTM)

Az egyetemi gyűjtemény kurátora

Bár egyelőre nem akadtunk semmi bizonyítékra, de a legnagyobb valószínűséggel Alojzy Rafał Estreicher (1786–1852) volt az a személy, aki Frivaldszkyval kapcsolatban állt. Estreicher a szabad királyi város Krakkó társadalmi életében fontos szerepet töltött be (1809-től az egyetem állattani- és növénytani tanszéké-

nek professzora, a botanikus kert igazgatója; 1826-tól városi szenátor, 1831 és 1833 között az egyetem filozófiai fakultásának dékánja). Különösképpen a bogarak érdekelték, komoly gyűjteménye volt. Feltételezzük, hogy Frivaldszkyval cserélt, vagy vásárolt Coleoptera anyagokat.

ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KITEKINTÉS

Jelen munkánkban dokumentáltuk Frivaldszky Imre lengyelországi kapcsolatát. Ezen keresztül pontos képet formálhatunk arról, hogy egyrészt Frivaldszky milyen anyagokat adhatott el más intézményeknek, másrészt pedig betekinthetünk az egyetem akkori közművelődési és tanítási célkitűzéseibe.

Feltételezzük, hogy Alojzy Rafał Estreicher volt az a személy, akivel levelezésben állt, és aki a JE részéről bonyolította a vásárlást. Talán ez az üzlet tükrözi az 1800-as évek Habsburg Császárságában kibontakozó szorosabb lengyel-magyar viszonyt. Az egyetem nem osztrák vagy német, hanem magyar kereskedőtől rendelte a bővítendő gyűjteményéhez az anyagokat.

Frivaldszky Imre az 1848-as időket megelőző munkásságának feltárása izgalmas témája a magyar tudománytörténetnek. A krakkói példa jól mutatja, hogy ez a terület mennyire feltáratlan. Az általunk összeállított lista (1. táblázat) talán segít a további kutatások megindításában.

Frivaldszky a természettudományok egyik meghatározó alakja volt a reformkori Magyarországon. Fontossága mind a mai napig nincs kellőképpen hangsúlyozva. Ennek egyik oka talán a XIX. század derekán zajló mélyreható társadalmi változás, majd az ezt követő paradigmaváltás. A másik ok pedig abban keresendő, hogy az 1848–49-es események után az a lendület, amit a Balkán kutatásába fektetett, megtört. Külföldi kapcsolatait nem ápolhatta. Emiatt Magyarország faunájának feltárására összpontosította maradék erejét. Nagyszerű életművét a magyar rovarászok egyre inkább hangsúlyozzák (Vig 2019).

1. táblázat. Frivaldszky Imre tagságai különböző akadémiai és szaktársulatokban; az oszlopokban olvashatók magyarázata: 1 = a forrásokban (vö. Bálint & Frivaldszky 2009) fellelt évszám, 2 = a szervezet neve; 3 = a szervezet alapítóvárosa; 4 = a tartomány vagy országrész neve, ahova abban az időben a helyiség tartozott; és végül 5 = a jelenlegi helyzet (és a város aktuális neve).

év	szervezet	város	tartomány vagy ország	jelen
1831	Accademia di Agricultura de Florence	Firenze	Toszkána	Olaszország (Florence)
1835	Regensburgische Botanischen Gesellschaft	Regensburg	Bajorország	Németország
1836	Entomological Society of London	London	Anglia	Egyesült Királyság
1838	Magyar Tudós Társaság	Budapest	Magyarország	Magyarország
1839	Zoologisch-Botanischen Gesellschaft in Wien	Bécs	Alsó-Ausztria	Ausztria (Wien)
1841	Magyar Természettudományi Társulat	Pest-Buda	Magyarország	Magyarország (Budapest)
1841	Société entomologique de France, Paris	Párizs	Franciaország	Franciaország (Paris)
1842	Entomologischer Verein in Stettin	Stettin	Porosz Királyság	Németország
1842	Naturforschende Gesellschaft in Altenburg	Altenburg	Türingia	Németország
1837	Königlich Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften	Lipcse	Porosz Királyság	Németország (Leipzig)
1849	Deutscher Naturwissenschaftlich-Medizinischer Verein für Böhmen „Lotos”.	Prága	Csehország	Csehország (Praha)
1850	Siebenbürgisches Vereins für Naturwissenschaft zu Hermannstadt	Nagyszeben–Hermannstadt	Erdély	Románia (Sibiu)
1851	Magyarhoni Földtani Társaság	Videfalva	Magyarország	Szlovákia (Vidiná)
1851	Magyar Gazdasági Egyesület	Pest	Magyarország	Magyarország (Budapest)

AJÁNLÁS

Ezzel a munkánkkal Frivaldszky Imre halálának 150. évfordulójára emlékezünk. Bízunk benne, hogy tanulmányunk hozzájárul ahhoz, hogy a magyar és lengyel tudományosság még inkább előtérbe helyezze munkásságát és nagyszerű eredményeit.

*

Köszönetnyilvánítás – Köszönetünket fejezzük ki dr. Wojtech Kudła (JE) és Katona Gergely (MTM) kollégáinknak, akik különböző módon segítettek a kézirat elkészítésében.

HIVATKOZÁSOK

Abafi-Aigner L. 1907: *Magyarország lepkéi. Tekintettel Európa többi országának lepke-faunájára. A Berge-féle lepkekönyv képeivel.* – Királyi Magyar Természettudományi Társulat, Budapest, 137 pp., 51 pls.

Arany J. 1870: Jelentés az 1869-ki akadémiai nagyjutalomról. – *A Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei* **13**(5): 50.

Arany J. 1871: Titkári jelentés. – *A Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei* **13**(7): 12–19.

Bálint Zs. 1999: Annotated list of type specimens of Polyommatus sensu Eliot of the Natural History Museum, London (Lepidoptera, Lycaenidae). – *Neue entomologische Nachrichten* **46:** 1–89.

Bálint Zs. & Abadjiev S. 2006: An annotated list of Imre Frivaldszky's publications and the species-group and infraspecies names proposed by him for plants and animals (Regnum Plantare and Animale). – *Annales historico-naturales Musei nationalis hungarici* **98:** 185–280.

Bálint Zs. & id. Frivaldszky J. 2009: *A Magyar Parnasszuson. Frivaldszky Imre (1799–1870) a természet kutatója.* – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, 243 pp.

Fényes E. 1842: *Magyarország Statistikája.* – Trattner-Károly, Pest, 146 pp.

Freina J. J. de & Witt T. J. 1987: *Die Bombyces und Sphinges der Westpalaearktis, Band 1.* – Forschung &Wissenschaft, München, 708 pp.

Frivaldszky E. 1834: *Catalogus insectorum disponibilium Emerici Frivaldsky.* – Ioseph Beimel, Pest, 12 pp.

Frivaldszky I. 1865: Jellemző adatok Magyarország faunájához. – *A Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei* **11**(4): 1–275 pp, 1–13 pls.

Székely L. & Szabó Gy. 1995: Hyles hippophaes (Esper, 1793), o certitudine pentru fauna României. – *Buletinul de Informare Societății Lepidopterologice Romanâ* **6**(3–4): 189–190.

Varga Z., Ronkay L., Bálint Zs., László M. Gy. & Peregovits L. 2004: *A magyar állatvilág fajjegyzéke. 3. kötet. Nagylepkék.* – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, 111 pp.

Vig K. 2019: *A rovartani kutatások története Magyarországon. A kezdetektől a Magyar Entomologiai Társaság alapításáig.* – Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum, Szombathely, 727 pp.

···●···

The Jagiellonian University in Kraków purchased one Lepidoptera collection in 1838 from Imre Frivaldszky

Zsolt Bálint[1] & Tomasz Wilhelm Pyrcz[2]

[1] *Hungarian Natural History Museum, Department of Zoology, Baross utca 13., H-1088 Budapest, Hungary*
E-mail: balint.zsolt@nhmus.hu
[2] *Jagiellonian University, Department of Invertebrate Evolution, Institute of Zoology and Biomedical Research, Gronostajowa 9, 30–387 Kraków, Poland*
E-mail: tomasz.pyrcz@uj.edu.pl

Abstract – Imre Frivaldszky (1799–1870) was a major figure in Hungarian scientific life. In 1838 he was elected as an ordinary member of the Hungarian Academy of Sciences. He kept in touch with acknowledged botanists and entomologists of his time. He exchanged materials with them or sold to them, purchased their books. After the events of 1848–1849, Frivaldszky destroyed his foreign correspondence, so that his diversified relations could only be reconstructed in a very general way on the basis of biographical data and some scattered documents. This paper documents and discusses the historical data on Frivaldszky found in the inventory of the zoological collections of the Jagiellonian University in Kraków, which began in 1835. In 1838, the university purchased 200 moth specimens from Frivaldszky for 3,000 pennies (~50 silver florins), representing 108 Central European bombycid and sphingid species. We document the entry for Frivaldszky of the inventory book. We give brief notes about the amount paid by the university at the time of the purchase, and briefly discuss the more interesting species: *Gynaephora selenitica*; *Hyles hippophaes* and *H. nicaea*; *Saturnia spini*; *Stygia australis*. We suppose that the person who corresponded with Frivaldszky was the Jagellonian University professor Alojzy Rafał Estreicher (1786–1852). We dedicate our work to the memory of the academic Imre Frivaldszky, who passed away 150 years ago. With one table and 14 figures.

Key words – 1848–1849, correspondence, education, Alojzy Estreicher, exhibition, inventory book

DEDICATION

With this work we commemorate the 150th anniversary of the death of Imre Frivaldszky. We hope that our study will contribute to that the Hungarian and Polish scholarship became aware for his fundamental works and groundbreaking results.

FIGURE AND TABLE LEGENDS

Figures 1–2. The inventory book for the zoological collections of the Jagellonian University (JU) started in 1835. **1** = cover page recto, **2** = title page. Original size: 23×36 cm. The inscription of the cover translated: *Inventory of Animals and Equipment of the Zoological Cabinet from year 1835 till 23.03.1853, numbers 1-1334*. The inscripiton of the title page translated: *New Inventory of Animals and Equipment of the Zoological Cabinet started on January 1st, 1835 by M. Estreicher, I. Animals and Natural Produces at the Jag. Univ., II. Equipment and Zoological Tools.* (photos: Tomasz Pyrcz, JU)

Figures 3–5. The starting pages of the inventory book. **3** = page 1, **4** = page 2, **5** = page 3. The first paragraph of the entry concerning the Frivaldszky butterfly collection (in frame) and its translation (for transcription of the list see the main text): *In the second and third half of 1838. The inventory was enriched by 200 specimens of Lepidoptera from Mr dr Frivadlsky of Hungary brought in order to refresh and complete the collection of the Museum, and to systematically organize them in the cabinets purchased last year, as well as to use the lithographic labels from Vienna, previously bought and duly listed, the price being set per specimen as of eleven kreutzer, paid in conventional money, as follows. From among 27 genera according to the newest terminology established by doctors Ochsencheimer and Treitschke*: Stygia, Sesia, Abychia, Macroglossa, Deilephila, Sphinx, Acherontia, Semerinthus, Saturnia, Aglia, Endromis, Harpyia, Notodonta, Cossus, Stepidus, Phycis, Lithosia, Psyche, Liparis, Orgyia, Dygacera, Gastropacha, Eyprepia, Zygaena, Thyris, Synthomis *i* Chimaera *a total of one hundred eight specimens, in general and in particular.* (photos: Tomasz Pyrcz, JU)

Figure 6. Male *Stygia australis* Latreille, 1803 specimen and labels originating from the collection Frivaldszky, HNHM. (photo: Gergely Katona, HNHM)

Figure 7. One of the specimens *Hyles hippophaes* (Esper, 1789) with labels originating from the collection Frivaldszky, HNHM. (photo: Gergely Katona, HNHM)

Figure 8. One of the specimens *Hyles nicaea* (de Prunner, 1798) with labels originating from the collection Frivaldszky, HNHM. (photo: Gergely Katona, HNHM)

Figures 9–12. Specimens of *Saturnia spini* ([Schiffermüller], 1775) originating from the Frivaldszky-collection. **9** = male (JU), **10** = female (JU), **11** = male and labels (HNHM), **12** = female and labels (HNHM). (photos: Gergely Katona (HNHM) = Figs 11–12; Tomasz Pyrcz, (JU) =Figs 9–10)

Figures 13–14. Specimens of *Gynaephora selenitica* (Esper, 1789) with labels originating from the collection Frivaldszky, HMHM. **13** = male, **14** = female. (photos: Gergely Katona, HNHM)

Table 1. Memberships of Imre Frivaldszky in various academic and learned societies, explanation of the columns: 1 = year (as has been available in the sources, e.g. Bálint & id. Frivaldszky 2009); 2 = the name of the society; 3 = the place where the society has been founded; 4 = the name of the province or part of the country to which the place belonged at that time; and finally 5= the present situation (and city name).